

Protocol sociale veiligheid

Waarom sociale veiligheid binnen PBS?

De meeste pestprogramma's focussen op de pesters en het slachtoffer:

- probleem 1 = 'onderwijzen' juist pestgedrag.
- probleem 2 = pester wordt bestraft.
- probleem 3 = rol van omstanders wordt onderschat.
- probleem 4 = tijdelijke, korte effecten.

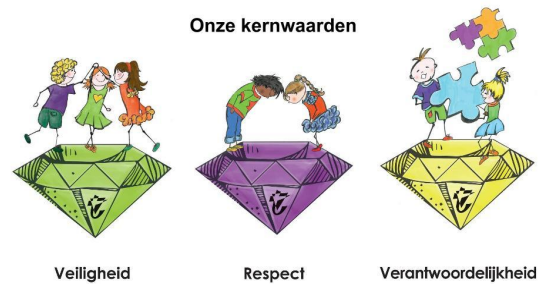
Wat is er nodig?

- Sociale veiligheidslessen die aansluiten bij het dagelijkse systeem.
- preventie, geen remediëring.
- preventie die blijvend is.

Pesten:

Definitie pesten:

Pesten is een stelselmatige vorm van agressie waarbij één of meer personen proberen een andere persoon fysiek, verbaal of psychologisch schade toe te brengen. Bij pesten is de macht ongelijk verdeeld. Relatief nieuwe manieren zijn het digitaal en mobiel pesten. Kinderen of jongeren gebruiken dan sociale media of pesten elkaar door vervelende berichten via de mobiele telefoon te versturen.

concept

Wat is het verschil tussen plagen en pesten?:

Het verschil tussen plagen en pesten is dat plagen meestal 1 tegen 1 is. Hierbij kun je er om lachen en is het niet steeds naar dezelfde persoon gericht. Bij langdurig plagen tegen dezelfde persoon kan het worden gezien als pesten. Degene die plaagt kan het nog zo grappig bedoelen, als de ontvanger het als vervelend ervaart, dan wordt het gezien als pesten. Bij pesten is de sfeer negatief en is er bijna altijd sprake van meer personen tegen 1. Er is dan ook sprake van machtsverschil. De gepeste (slachtoffer) is niet of onvoldoende in staat om zich te verweren tegen de pester en meelopers.

Definitie pesten binnen PBS:

Moeilijk te meten =

- intentie van pester
- machtsverhouding tussen pester en gepeste
- frequentie pestgedrag (we zien lang niet alles)

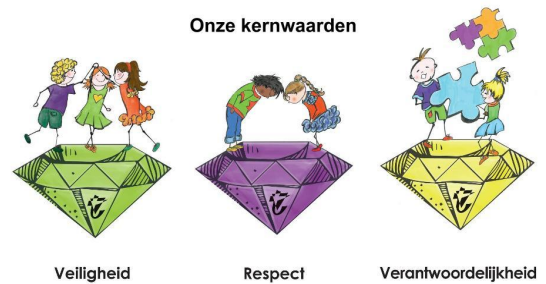
Pestgedrag binnen PBS wordt gezien als **ongewenst gedrag** dat leerlingen m.n. ten opzichte van elkaar laten zien, dat **specifiek, waarneembaar en meetbaar is**. Het gaat om ongewenst gedrag dat eenmalig of vaker een slachtoffer maakt.

Meest voorkomende 'bekrachtigers' ('zuurstof voor de kaars'):

- aandacht van omstanders.
- aandacht/reactie van het slachtoffer.
- zelfstimulatie (complimenteren).
- iets verkrijgen (voorwerpen, activiteiten).

Signalering van de verschillende rollen:

- slachtoffer
- pester: de pester heeft een machtspositie
- meeloper: de meelopers voeren het vaak uit om hun sociale status te

concept

behouden

- omstanders: de omstanders zijn de zwijgers, ze kijken en doen er niets aan.

Als school signaleer je door:

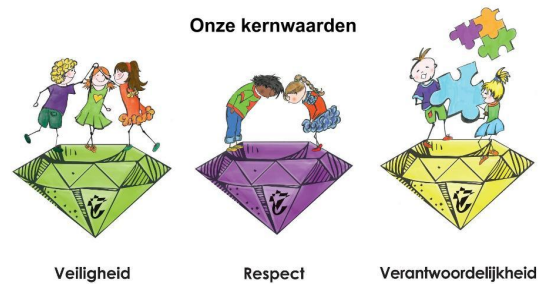
- goed te observeren en met kinderen actief in gesprek te blijven over sociale omgang en het welbevinden van de kinderen.
- signalen van kinderen serieus te nemen.
- het registreren van ongewenst gedrag (SWIS). Dit is dan meetbaar en zichtbaar.
- afname van een sociogram: netwerkanalyse. Dit zou je kunnen doen als je een vermoeden hebt pestgedrag.
- oudergesprekken over het welbevinden van een kind.

Geen pestprotocol, maar continue preventie:

- Ingebed als groene interventie van de PBS-piramide.
- Systematisch inplannen in de jaarkalender gedragslessen.
- Sluit aan bij de gedragslessen van de school.
- Als er toch wordt gepest? = Data verzamelen & snel interveniëren.
- Check: Terug naar de groene basis of is er een gele interventie nodig?

De basis van sociale veiligheidslessen binnen PBS:

- Zorg voor een positieve schoolcultuur.
- Vanuit de kernwaarden van de school.
- Schoolbrede gedragsverwachtingen.
- Gedragslessen.
- Alle kinderen weten het verschil tussen respectvol en respectloos gedrag.
- De volwassene is het rolmodel voor de kinderen.

concept

Wat doen we op basisschool De Toermalijn preventief om pesten te voorkomen?:

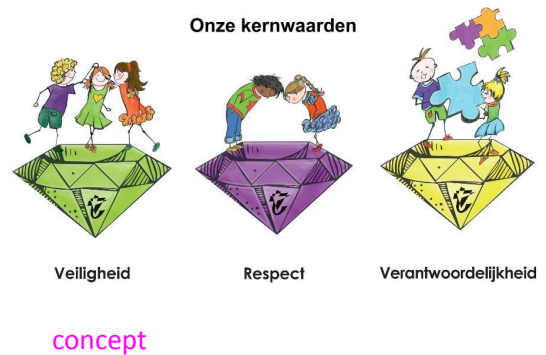
Er wordt schoolbreed gewerkt met lessen in goed gedrag volgens een jaarkalender. Bij deze lessen wordt de focus gelegd op het positieve gedrag van een kind en staan onze kernwaarden: 'veiligheid, verantwoordelijkheid en respect', centraal. De leerkrachten zijn zich bewust van hun rol als model: zij geven het goede voorbeeld en stimuleren positief gedrag. Daarnaast minimaliseren de leerkrachten de aandacht voor klein ongewenst gedrag en zijn zij consequent en duidelijk w.b. de gevolgen bij ongewenst gedrag.

Met het boek: 'Sociale veiligheidslessen in PBS' als inspiratiebron, hebben wij als school gedragslessen ontworpen. Om het goede gedrag te belonen/stimuleren maken de leerkrachten o.a. gebruik van fiches (een beloning kan ook een compliment, schouderklopje, o.i.d. zijn). Iedere klas heeft een piekenpijp waarin de fiches bewaard worden. Wanneer deze piekenpijp vol is, volgt er een beloning voor de groep + mag er een bal in de grote buis gestopt worden in de hal. Is de buis in de hal vol, dan volgt er een beloning voor de hele school.

Vijf kernelementen van effectieve sociale veiligheidslessen voor de leerling:

1. Schoolbrede gedragsverwachtingen (respect).
2. De Stop!-routine uitvoeren als een leerling ten opzichte van jou ongewenst gedrag laat zien.
3. De Toeschouwers-Stop!-routine uitvoeren als iemand ongewenst gedrag laat zien ten opzichte van een ander.
4. Effectief reageren als iemand jou het Stop!-signaal geeft.
5. De Hulp-routine inzetten om hulp van volwassenen te halen bij voortdurend ongewenst gedrag.

Daarnaast is het van belang om lessen te geven over roddelen, kwetsende

opmerkingen en cyberpesten.

Vijf kernelementen van effectieve sociale veiligheidslessen voor schoolmedewerkers:

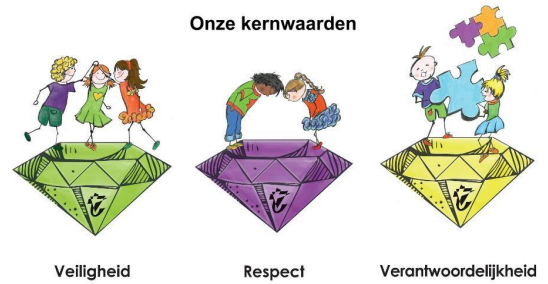
1. Teambrede eenduidigheid over het belang van sociale veiligheidslessen.
2. Strategieën om leerlingen alle vaardigheden (herhaaldelijk) systematisch en actief aan te leren.
3. Strategieën om consequent te kunnen reageren.
4. Datasysteem: verzamelen, analyseren en in actie komen.
5. Intensieve ondersteuning beschikbaar nodig.

Succesfactoren:

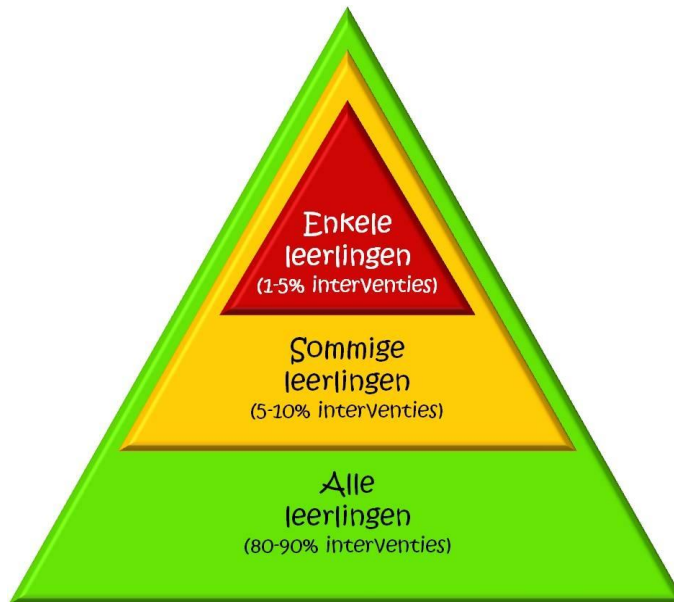
- Geef reminders.
- Bekrachtig regelmatig leerlingen die de routine juist toepassen.
- Stimuleer leerlingen om elkaar positief te bekrachtigen bij juiste reactie op ongewenst gedrag.
- Reageer consequent bij melding van ongewenst gedrag.

Wanneer er meer nodig is?

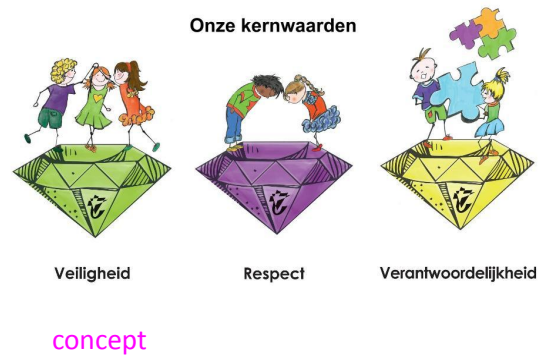
- PBS en sociale veiligheidslessen is niet voor alle leerlingen voldoende.
- Voortdurend pestgedrag heeft vaak drie oorzaken:
  1. Sociale agressie wordt in stand gehouden door aandacht van volwassenen.
  2. Tekort aan sociale vaardigheden.
  3. Gebrek aan oefening in het toepassen van specifieke sociale vaardigheden in relatie tot bepaalde medeleerlingen.

concept

- groene niveau: PBS en sociale veiligheidslessen.
- gele niveau: inzet eenvoudige GFA, CICO of toegespitste sociale vaardigheidstraining.
- rode niveau: inzet uitgebreide GFA, individueel plan gebaseerd op de functie van het gedrag of intensieve begeleiding.

Bijlage 1: Rol leerling, leerkracht en ouder.

A: Wat doe je als leerling, leerkracht en ouder?

Wat doe je als leerling? (zowel de leerling die gepest wordt als omstanders) = Stop, Loop, Praat-routine:

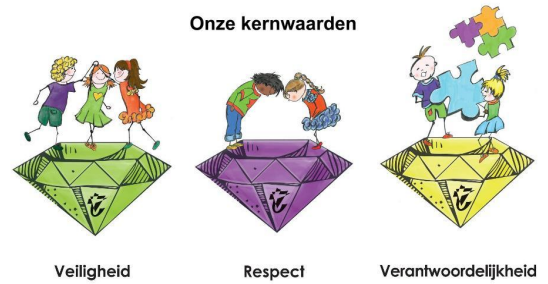
1. Zeg: Stop!
2. Loop weg.
3. Als het niet stopt, ga je naar een leerkracht en geef je aan wat er is gebeurd.

Wat doe je als leerkracht?:

1. Wanneer een leerling komt met een verhaal, luister je als leerkracht naar het kind en geeft het kind een compliment omdat hij/zij het komt vertellen.
2. Je vraagt wat er is gebeurd: wie, waar en wanneer het gebeurde?
3. Je helpt het kind als de situatie onveilig is.
4. Je vraagt of het kind 'Stop!' heeft gezegd en of het kind rustig is weggelopen van het ongewenste gedrag. Als dit gebeurd is, complimenteer je het kind en ga je naar degene die gepest heeft: er volgt een kort gesprek en indien nodig volgen er consequenties. Wanneer het gepeste kind geen 'Stop!' gezegd heeft, oefen je dit met het kind en zorg je dat eventuele vervolg-signalen over pesten bij dit kind actief gevolgd en opgepakt worden.

Wat doe je als ouder?:

1. Wanneer je als ouder het idee hebt dat je kind wordt gepest of het kind geeft bij je aan gepest te worden, vraag je naar verduidelijking.

concept

2. Je maakt een melding naar school.
3. Je helpt je kind als het onveilig is/voelt.

Mocht het zo zijn dat een leerling of ouder liever met een schoolcontactpersoon spreekt, dan kunnen zij terecht bij juf. Brenda (groep 7, maandag en dinsdag) of juf. Chantal (groep 6, maandag t/m woensdag).

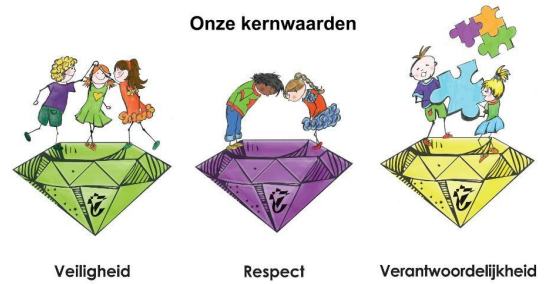
De contactpersoon kan:

- luisteren naar de klacht.
- de juiste route aangeven.
- informatie geven over de klachtenprocedure.
- overleggen met de externe vertrouwenspersoon.
- contact houden met de leerling/ouder.

B: Maak als leerkracht een melding naar ouders en betrek kind en ouders bij de aanpak, zodat ze zich gehoord en gesteund voelen.

C: Registreer in SWIS.

concept

Bijlage 2: Aan te leren sociale veiligheid-routines

Als een leerling gepest wordt: Stop!, loop, praat.

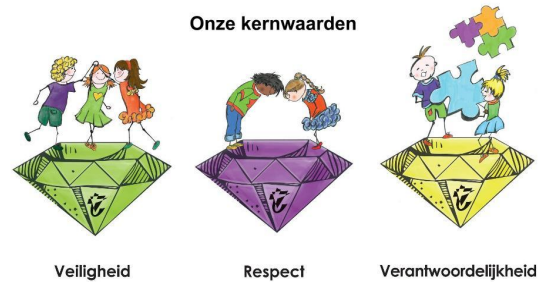
1. Geef het Stop!-teken.
2. Loop weg.
3. Praat tegen een volwassene.

Als een leerling pest: reageren op een Stop!-signaal.

1. Stop met wat je aan het doen bent.
2. Haal diep adem en tel tot drie.
3. Ga door met je gewone bezigheden.

Als een leerling omstander is: de gepeste leerling steunen.

1. Geef het Stop!-teken.
2. Loop weg.
3. Praat met een volwassene.

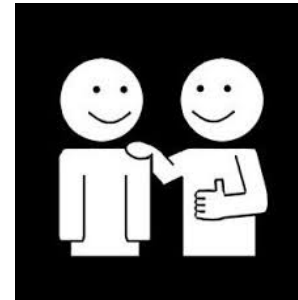
concept

Bijlage 3:

Routine voor teamlid bij melding door een leerling van ongewenst gedrag:

Welke vorm van ongewenst gedrag er ook gemeld wordt, reageer op de volgende specifieke wijze:

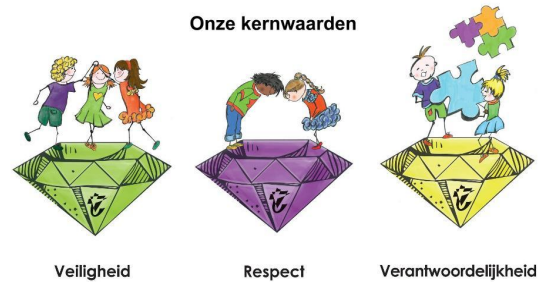
1. **Bekrachtig** de leerling voor het melden van het ongewenste gedrag (bijvoorbeeld met: 'Ik ben blij dat je het mij verteld hebt.').
2. **Vraag**: Wie, waar en wanneer.
4. **Vraag**: 'Heb je het stopsignaal gebruikt?' Zo ja, complimenteer.
5. **Vraag**: 'Ben je weggelopen van het ongewenste gedrag?' Zo ja, complimenteer.

3. **Zorg voor de veiligheid van de leerling.**

Gaat het ongewenste gedrag nog steeds door? Loopt de leerling die dit meldt, een risico? Bang voor wraak? Wat heeft de leerling nodig om zich veilig te voelen? Hoe ernstig is de situatie?

Oefenen: Als de leerling het Stop!-signaal inadequaats of niet heeft gegeven, **oefen de Stop!, loop, praat-routine** nogmaals met de leerling. Hoe vaak dit geoefend moet worden, hangt af van de frequentie van de meldingen.

concept

Actie na melding van ongewenst gedrag: gesprek met 'dader(s)':

1. Bekrachtig eerst de leerling voor het maken van tijd om iets met je te bespreken (bv. 'Fijn dat je even tijd voor me hebt.').

2. Vraag: 'Heb je gezien en gehoord dat ... jou het Stop!-signaal gaf?' *Vraag door indien nodig (wat wel gezien?).'*

Zo ja: 'Hoe heb je daarop gereageerd?' Oefen indien niet gestopt is met het ongewenste gedrag de routine: 'reageren op een Stop!-signaal'.

Zo nee: Oefen de routine 'Stop!, loop, praat met de melder'.

3. Vraag: 'Heb je gezien dat ... wegliep?' *Vraag door indien nodig (wat wel gezien?)*

Zo ja: 'Hoe heb je daarop gereageerd?' Oefen indien niet gestopt is met het ongewenste gedrag de routine: 'reageren op een Stop!-signaal'.

Zo nee: Oefen de routine 'Stop!, loop, praat met de melder'.

Oefenen: Hoe vaak geoefend wordt, hangt af van de ernst en de frequentie van het ongewenste gedrag.

